

ČESKÉ ŠVÝCARSKO

ZPRAVODAJ SPRÁVY NÁRODNÍHO PARKU ČESKÉ ŠVÝCARSKO

A. Zingst, Malý Pravčický kůžel

Květen 2003

2. ročník

1/2003

Z OBSAHU:

Blýskání na časy	2
Nemáte na půdě netopyry?	3
Obří na Šluknovsku	4-5
O broucích z doby ledové	6
Spolupráce Správy NP a ČSOP Tilia	7
„Skalníci“ aneb Péče o skály v NP	8-9
NPR Růžák	10-11
České Švýcarsko očima umělců	11
Soutěže	12-13
Zaniklé památky	14
OPS České Švýcarsko	14
Komunikace a ekologická výchova v NP ČR a SRN	15
Dětská strana	16

Unikátní příroda a zdejší lidé jsou to nejcennější, co Děčínsko má

Tři roky existence Národního parku České Švýcarsko jsou příležitostí k poohlédnutí za uplynulým obdobím. Vznikem národního parku se jeho území nestalo uzavřenou oblastí, jak se mnozí obávali. Naopak, po mnoha desetiletích se dočkaly oprav a znovu byly zpřístupněny vyhlášené turistické cíle jako Úzké schody u Tokáně, vyhlídka na Rudolfsteinu nebo i Mariina skála u Jetřichovic. Opravena byla Gabrielina stezka k Pravčické bráně nebo most přes Kamenici u Dolského mlýna. Vyznačeno bylo na 60 km cyklotras a před otevřením je nový hraniční přechod pro pěší i cyklisty v Zadních Jetřichovicích. U turistických cest jsou vybudovány odpočinkové altány, probíhá rozsáhlá oprava vyhlídek u Pravčické brány a vydává se více než 20 000 ks propagačních letáků ročně.

Tím vším Správa Národního parku vytváří předpoklady úspěšného rozvoje služeb turistickému ruchu v okolních obcích.

Vedle turistického využití plní území národního parku i svou nejdůležitější funkci. Tou je zachování a zlepšení přírodního prostředí budoucím generacím. Správa Národního parku vyvíjí značné úsilí k obnovení přírodně blízkého stavu lesa. Zejména jsou nahrazovány umělé monokultury smrku a vejmutovky smíšeným lesem z místních dřevin.

Dokončení na straně 2

Unikátní příroda a zdejší lidé jsou to nejcennější, co Děčínsko má

Dokončení ze strany 1

Postupná obnova druhově bohatých lesů umožní pokusit se zachránit pro České Švýcarsko kdysi typické živočichy, jako je tetřev, tetřev hlušec, jeřábek lesní nebo i rys ostrovid. Již dnes zde pravidelně hnízdí výr velký, čáp černý a v posledních letech byla velmi úspěšná reintrodukce vzácného sokola stěhovavého. Ten se zde zabydlel natolik dobře, že se jeho potomstvo šíří i do dalších míst někdejšího výskytu, jako např. do Jizerských hor či Českého ráje. Po více než padesáti letech se na podzim roku 2002 do říčky Kamenice znovu navrátil losos. Přírodovědné výzkumy Správy Národního parku jsou teprve v počátcích, ale již dnes odhalují dosud netušená tajemství výskytu vzácných druhů hub, lišejníků, mechorostů i vyšších rostlin, brouků nebo vzácných druhů kobylek, ale i geologických jevů se kterými se lze v České republice nebo i v Evropě setkat pouze zde. Příroda Děčínska se i díky zlepšení kva-

lity ovzduší probouzí k novému životu. Skutečnost, že bukové lesy a vzácné jedle začaly po desetiletích odumírání opět

plodit a přirozeně se zmlazovat, je toho jednak důkazem a jednak příslibem do budoucna.

RNDr. Zdeněk Patzelt

Blýskání na časy

Když uhoří blesk do pískovcové skály, nebo dětem do pískoviště, nebo Tuaregům do duny za oázou...propálí si tu cestu navěky zakletou do skleněné trubičky.

Elektrický výboj mezi bouřkovým mrakem a zemí trvá obvykle desetiny vteřiny, ale rozdíl elektrických potenciálů na dráze blesku dosahuje stovek milionů voltů při proudu stovek tisíc ampér! (Průměr

blesku bývá několik decimetrů.) - V našich pískovcových skalách můžeme nalézt na mnoha vrcholech stopy po úderu blesku. Jsou to skleněné trubičky o průměru několika milimetrů vedoucí hluboko do nitra skály. Například Pravčická brána má na svém povrchu několik těchto skleněných šrámů. Všiml si toho v devadesátých letech Dr. V. Cílek a jev popsal mimo jiné

v časopise Vesmír. Po této nápovědě se mi podařilo najít skleněné trubičky také na vrcholech dalších skal. Například na vrcholu skály nad Tokání, mezi vrcholy Gabrielovy věže, na Stříbrných stěnách. Ve výlomu vrcholové hlavy Lovecké trubky jsem našel dokonce několik decimetrů dlouhou (rozlámanou) skleněnou trubičku.

Václav Sojka

Nemáte na půdě netopýry?

V průběhu čtyř miliard let vývoje života na Zemi dosáhly schopnosti aktivního letu pouze čtyři skupiny živočichů - hmyz, vymřelí ptakoještěři, ptáci a letouni.

Letouni (kaloni a netopýři) jsou skupinou obývajících hlavně tropickou oblast. Směrem k pólům se počty druhů a jejich početnost radikálně snižují. Na celém světě je v současnosti známo kolem jednoho tisíce druhů, z toho v ČR 23 druhů. Přesto, že na území našeho státu patří netopýři k poměrně řídké se vyskytujícím živočichům, jejich bizarní vzezření, záhadami opředený noční způsob života, některé aspekty životního cyklu (např. tvorba letních kolonií, zimování) a také úzká vazba některých druhů na lidské stavby, vždy budily a stále budí pozornost člověka. Období, kdy byli netopýři zabíjeni a přidávání do čarodějných lektvarů, nebo přibíjení zaživa na vrata, aby zahnali temné síly, jsou již pryč. Předsudky, pověry, netolerance a lidská hloupost však stále pronásledují tyto neškodné a užitečné tvory. Navždy se asi budeme muset smířit s hloupou pověrou, že se zamotávají do lidských vlasů.

Území Českého Švýcarska je pro netopýry velmi atraktivní. Nacházíme zde různé typy stanovišť od pestré zemědělské krajiny s lidskými sídly a rybníky až po rozsáhlé lesní komplexy se skalními útvary. Velmi důležité jsou také podzemní prostory, ať umělé (štoly) či přirozené

(jeskyně), a hluboké štěrby ve skalních stěnách využívané hlavně v zimním období. Díky této pestrosti zde bylo zjištěno již 15 druhů netopýrů. Některé druhy velmi rády využívají lidské stavby, kde zakládají letní kolonie, ve kterých pak samice rodí mláďata, nebo je využívají jednotlivá zvířata k dennímu odpočinku. Nároky jednotlivých druhů se často liší, některé vyhledávají úzké štěrby (např. netopýr hvízdavý), jiné druhy zase potřebují rozsáhlejší půdní prostory (např. netopýr velký).

Většina těchto druhů je striktně vázána na lidské stavby. Právě tyto druhy jsou zcela závislé na lidské toleranci a ohleduplnosti, vždyť přímá či nepřímá (znamenání přístupu na půdu) likvidace letních kolonií s mláďaty často znamená vyhubení druhu v celé široké oblasti, protože vhodných náhradních míst je velký nedostatek.

Chtěl bych závěrem požádat všechny, kteří mají, či vědí o netopýrech v budovách, nebo najdou uhynulého netopýra, aby mě kontaktovali. Informací o rozšíření některých druhů je díky jejich způsobu života velký nedostatek. Nabízím také pomoc při úklidu půdy od netopýřích trusu, který je mimochodem výborným hnojivem.

Netopýři jsou opravdu velmi zvláštní zvířátka - mějte je rádi!

Pavel Benda

Netopýr velký (*Myotis myotis*)

Netopýr ušatý (*Plecotus auritus*)

Zajímavý výsledek kroužkování netopýrů

Dne 2. 3. 1993 byl Pavlem Bendou kontrolován na zimovišti v oblasti Ludvíkovic netopýr velký (*Myotis myotis*) - samička, která byla opatřena německým kroužkem Staatliche Museum Dresden X 62301. Ta byla okroužkována dne 19. 2. 1988 ve Frankfurtu nad Odrou doktorem Joachimem Haenselem z Berlína. Přímá vzdušná vzdálenost mezi oběma místy je 175 km a období mezi kroužkováním a kontrolou trvalo 1838 dní. -pb-

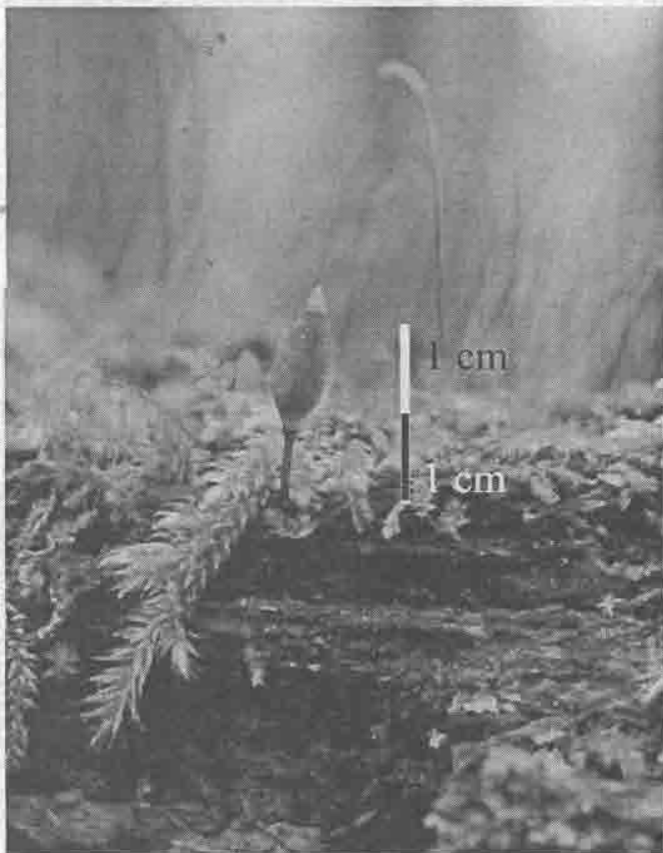
Obři na Šluknovsku

Za devaterými horami, devaterými řekami a jednou Studánkou prostírá se kouzelný pohádkový les, v němž dodnes žijí obři.

Věřte nebo nevěřte, ale oni tam opravdu žijí. Nejsou to vyhynulí šumavští obři pana Wericha ani obr Koloděj, „co žere lidi“, Jára Cimrmana. Jsou to obři docela malí, kteří nevyrostou za život víc, než tak 2 centimetry. A je to velké štěstí, když na takového obra narazíte. V Čechách zatím určitě žijí jen na dvou místech. V Pekelském údolí nad řekou Metují a u nás v Městském lese u obce Studánky. A trochu víc pak na Moravě v Beskydech, Hrubém Jeseníku a ve Vizovických vrších.

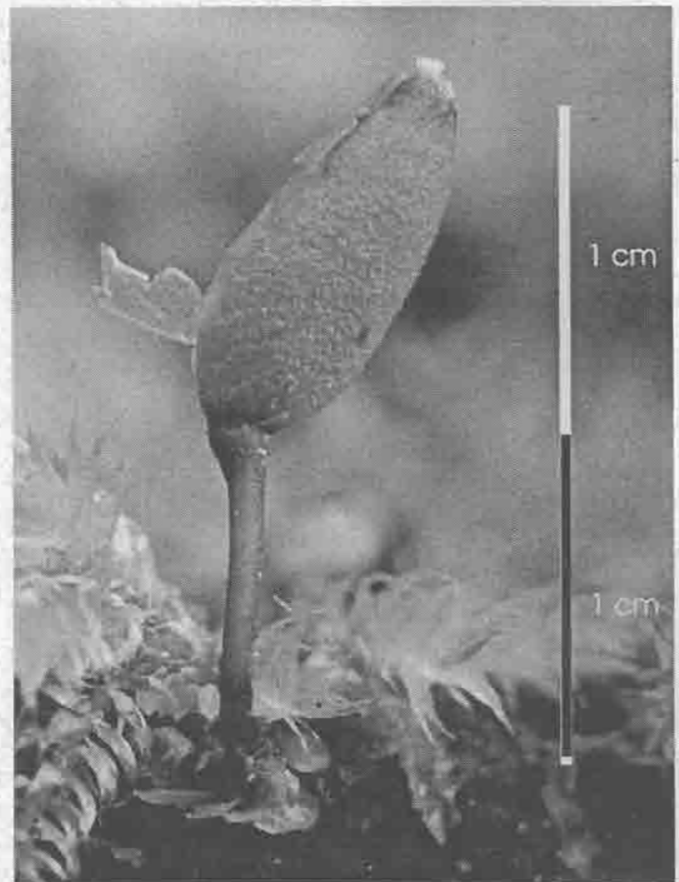
Ten obr se krásně česky jmenuje šikoušek zelený a je obrem mezi mechorosty. Ne že by snad byl největší, tím je 166 cm dlouhý vodní mech pramenička z Alelutských ostrovů u Aljašky, ale svým vzrůstem v určité fázi životního cyklu daleko předčí všechny ostatní mechy.

Krátce k jeho kurióznímu životopisu. Začněme nejdříve trochu zešíroka a s pomocí obrázku číslo 1. To, co obvykle nazýváme mechem (správněji bychom měli říci „mechorostem“), tedy to malé, zelené na zemi, skalách nebo na kůře stromů, se odborně nazývá gametofyt, pohlavní generace. Na těchto zelených rostlinkách se vytvářejí samičí pohlavní orgány - záro-

Přestože štět s tobolkou šikoušku zeleného vypadají velmi nápadně, je obtížné je na trouchnivějícím kmeni mezi dalšími mechorosty najít.

Foto: P. Bauer

„Obří“ tobolka šikoušku zeleného připomíná svým tvarem malý kyj. V mládí je světle zelená, později hnědožlutá, z jejího povrchu se v době zralosti odlupuje matná voskovitá vrstvička - kutikula.

Foto: G. Ritchel

dečníky (archegonia) a samčí pohlavní orgány - pelatky (antheridia). Po oplození dochází na mateřské rostlince k vývoji nepohlavní generace tzv. sporofytu, který je představován obvykle nezeleným štětem a tobolkou. Štět je většinou dlouhý a tenký a nese kulovitou až válcovitou tobolku. V ní se vyvíjejí výtrusy (=spory, odtud sporofyt), které, když uzrají, vypadávají ven a jsou nejčastěji větrem roznášeny dále od mateřské rostlinky. Výtrus po čase vyklíčí v tzv. prvoklíček (odborně protonema), který není většinou okem příliš viditelný a ze kterého se teprve začne vyvíjet zelená rostlinka, nám teď už dobře známý gametofyt. Kruh je uzavřen.

U šikoušku zeleného (latinsky *Buxbaumia viridis*) tento cyklus samozřejmě probíhá také, ale trochu jinak, než je u mechorostů běžné. Spadne výtrus. Z výtrusu vyklíčí prvoklíček. Z prvoklíčku se vyvíjí gametofyt, nikoli však námi očekávaná velká zelená rostlinka, ale okem neviditelný, mikroskopický „mešíček“ (dosahuje maximálně 70-80 μm !). Teď už mě trpělivý čtenář musí vážně podezřívat, že si z něj dělám nehoráznou legraci - vždyť to není obr, ale trpaslík! A máte pravdu! Gametofyt u šikoušku je skutečně jedním z nejvíce redukovaných

gametofytů, které známe. Prosím tedy o prominutí, ale k tomu slibovanému obroví se právě teď dostáváme. Po oplození se na mateřské rostlince začíná vyvíjet štět s tobolkou. Dohromady jsou asi 2 cm vysoké, štět je načervenalý, bradavičnatý, asi 1 cm dlouhý, tobolka v mládí světle zelená, později hnědožlutá, šikmo nachýlená, oválná a mírně zploštělá (viz foto 1). Na jejím povrchu je matná vosková vrstvička - kutikula, která v době zralosti tobolky podélně puká (viz. foto 2). A právě tato tobolka - téměř 1 cm velká - je mezi mechorosty obrem z nejobrovatějších. Hádejte, kolik výtrusů v ní nalezneme!? Připomenou možná už teď udivující informaci, že optimální počet výtrusů v jedné tobolce je u mechorostů asi 100 000, šikoušek jich má kolem 5 500 000, nejvíce výtrusů bylo napočítáno u australského mechu podobného našim ploníkům a to 80 000 000! Zralý štět s tobolkou vypadají jako malý kyj, kyjíček, což pravděpodobně inspirovalo slovenské bryology (=ti, kteří se zabývají bryologií, tedy naukou o mechorostech) k pojmenování kyjanočka zelená. Malá kyjanočka nevytrvává na místě příliš dlouho, po vypadnutí výtrusů rychle mizí a tak je opravdu štěstí, když ji člověk nalezne.

Šikoušek zelený je druhem spíše horským až podhorským. Nejčastěji roste na kmenech a pařezech v určitém stadiu rozkladu, méně již na lesním humusu. V Městském lese u Studánky jsme jej našli v květnaté bučině na ležícím trouchnivějším kmeni jasanu ztepilého. Ačkoli jsme se snažili najít další tobolky, nepodařilo se nám kromě té první žádnou další objevit.

Štěty s tobolkami lze nalézt zpravidla koncem léta, v závislosti na geografické poloze a mikroklimatu na stanovišti je ale můžeme pozorovat od jara až do podzimu. V Městském lese jsme šikouška objevili v polovině května.

Šikoušek zelený je velice vzácným druhem mechu. Jak už jsem uvedla, v Čechách jsou známy pouze dvě recentní lokality, poněkud více jich můžeme nalézt na Moravě a na Slovensku, mnoho historických lokalit se dosud nepodařilo ověřit. Vzácný a ustupující je i v oblasti západní a střední Evropy, proto byl také zařazen spolu s dalšími třemi mechorosty České republiky

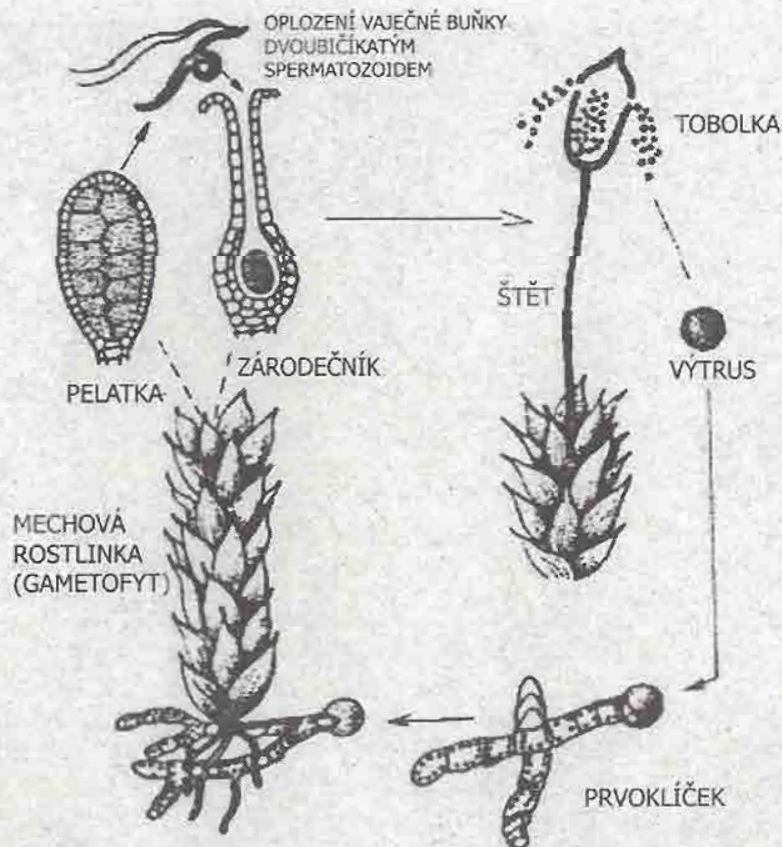
na seznam vzácných a ohrožených druhů do přílohy II Směrnice o stanovištích evropské soustavy Natura 2000. Vzácnost šikoušku zeleného a jeho mizení souvisí především s intenzivnějším lesním hospodařením, ubývá vhodný substrát, jímž jsou vyvrácené kmeny a zetlelé pařezy na vlhčích místech v určitém stadiu rozkladu. V současné době roste především v přírodních lesích často pralesovitěho charakteru nebo na těžko přístupných a tudíž k těžbě dřeva nevhodných místech. Náš šikoušek z Městského lesa u Studánky se nachází na místě celkem dobře přístupném, celý les má však mnoho společného s původními lesními porosty a záleží především na tom, jak se o tento krásný les bude dále pečovat. Část Městského lesa u Studánky je již několik let navržena jako přírodní rezervace, jejíž vyhlášení by péči nejen o šikoušek zelený, ale i o řadu zde se vyskytujících vzácných rostlin a rostlinných společenstev velmi napomohlo.

Myslím, že teď je již průměrně pozorný čtenář slušně vyškolen o jednom malém velkém šikoušku a bude-li mít chuť, může se jej i vydat hledat. Věřte, že je to veliké dobrodružství, které vyžaduje především hledačskou trpělivost a vytrvalost, ale že výsledek šikouškového úsilí za to stojí. A když potom ta chvíle skutečně nadejde, nenechte si tento zážitek pro sebe a upozorněte na výskyt šikoušku zeleného odborníka, nejlépe botanika, kterého najdete na správách chráněných krajinných oblastí nebo národních parků, v muzeích, přírodovědných vysokých školách nebo střediscích

Agentury ochrany přírody a krajiny. Zaznamenejte si také, kde jste jej našli, na čem rostl, kdy to bylo a kolik tobolek jste na místě a v jeho okolí pozorovali. Pro fotografy se nabízí jedinečná možnost pořízení fantastického snímku a pokud je počet nalezených tobolek větší nebo roven dvěma, je dobré alespoň jednu tobolku jako „corpus delicti“ s sebou vzít (jako důkaz soudnímu botanickému tribunálu bohatě stačí jedna až dvě dobře vyvinuté tobolky).

Na závěr mně tedy nezbyvá než vám popřát mnoho zážitků při pozorování malých přírodních tajemství a šikoušku, aby se mu u nás ještě více dařilo a dobře rozmnožovalo.

Lenka Voříšková

Schematicky znázorněný životní cyklus mechorostů. Podrobný popis v textu (upraveno z knihy „Rosypal S. et al. (1987): Přehled biologie. - 686 p., Praha“)

O broucích z doby ledové

Některé druhy nosatců patří k velmi vzácným obyvatelům národního parku.

Foto: V. Sojka

Pro biologické a ochranné hodnocení jakéhokoliv území je důležité poznat jednotlivé druhy rostlin a živočichů, které se v něm vyskytují. V entomologii hovoříme o tzv. faunistických průzkumech.

Na území Národního parku České Švýcarsko se od doby jeho vzniku podařilo zjistit řadu velmi významných a vzácných druhů brouků. V první řadě jsou to horské druhy, které se na území parku vyskytují v inverzních (tedy chladných) lokalitách, ač jinak jsou svým výskytem vázány výlučně na horské polohy. V inverzních lokalitách dochází k teplotnímu a následně i vegetačnímu zvratu. Jednodušeji řečeno to znamená, že údolí těchto lokalit jsou velice chladná, zatímco polohy nad těmito údolními jsou o poznání teplejší, díky čemuž se na takových místech vytvářejí úplně jiné podmínky než v blízkém okolí. Takovou lokalitu představují např. známé soutěsky u Hřenska. Nedávno zahájené výzkumy potvrdily přítomnost několika unikátních druhů, které se

jinde na území naší republiky vyskytují jen ve vysokých polohách, často pouze na horských hřebetech.

Průzkumem bylo zjištěno, že k nejvýznamnějším takovýmto druhům brouků patří v půdě žijící bezkřídle horské druhy nosatců a mandelínek s lokálním a omezeným výskytem. Jejich zjištění v terénu je velmi nesnadné. V nízkých polohách (často i méně než 200 m n. m.) přežívají z doby posledního zalednění, které se odehrálo před 10 000 - 8 000 lety. V té době byly některé horské druhy stlačeny zaledněním do nižších poloh a na vhodných místech tak mohou dosud přežívat. Místa možného výskytu takovýchto druhů jsou dnes omezena pouze na úzká údolí a soutěsky. Brouci jsou extrémně citliví na každé negativní zásahy do jejich přirozených biotopů (Strejček 2002). Tyto relikty si právem zasluhují nejen naši pozornost, ale především důslednou ochranu, která není myslitelná bez ochrany celých biotopů.

Miloš Trýzna

V Edmundově soutěsce žije mnoho chladnomilných druhů hmyzu.

Foto: V. Sojka

Putovní výstava o Českém Švýcarsku doputovala do Varnsdorfu

Až do 30. května je v Městské knihovně ve Varnsdorfu možné zhlédnout soubor vítězných prací třetího ročníku výtvarné a fotografické soutěže **Náš Národní park České Švýcarsko**, kterou ve spolupráci s ČSOP Tilia a České Švýcarsko, o. p. s. uspořádala Správa Národního parku České Švýcarsko.

Na výstavě jsou k vidění práce jak od nejmladších účastníků výtvarné soutěže v kategorii do šesti let, tak fotografie zkušených autorů. Putovní výstava byla sym-

bolicky zahájena v únoru v Krásné Lípě, sídelním městě Správy NP České Švýcarsko. Po varnsdorfské zastávce si bude možné vystavená díla prohlédnout v Domě dětí a mládeže v Ústí nad Labem.

Organizátoři věří, že se výstava stane nejen inspirací pro návštěvu romantické krajiny Českého Švýcarska, ale podnítky také malé i velké obdivovatele přírody k tomu, aby zaslali svá dílka do 4. ročníku soutěže. Tématem fotografické části je Pravčická brána, výtvarníci by se měli

pokusit co nejuvístižněji ztvárnit téma **Zvířata a jejich mláďata**.

Bližší informace naleznou zájemci na internetové stránce Národního parku České Švýcarsko:

<http://www.npcs.cz/cz/souteze.htm>

nebo je obdrží na telefonu:

412 354 048,

či na e-mailových adresách:

r.nagel@npcs.cz

vrtilkova@ceskesvycarsko.cz

Richard Nagel

Spolupráce Správy Národního parku a ČSOP Tilia

Nedílnou součástí činnosti Správy Národního parku České Švýcarsko je práce s veřejností. Tato práce zahrnuje celou škálu nejrůznějších aktivit od budování a provozování informačního systému (návštěvnická střediska, naučné stezky apod.), přes činnost strážní služby až třeba po organizování akcí pro veřejnost. Ovšem důležitou oblastí je také práce s dětmi a mládeží. A právě v této oblasti spolupracuje Správa NP velice úzce se základní organizací Českého svazu ochránců přírody Tilia Krásná Lípa.

Spolupráce započala prakticky ihned po vyhlášení Národního parku v roce 2000 (je také dobré připomenout fakt, že ČSOP

Tilia intenzivně podporovala již samotný vznik NP). Již tradičně je ČSOP Tilia jedním ze spoluvyhlašovatelů výtvarné a fotografické soutěže „Náš Národní park České Švýcarsko“. Od roku 2001 organizujeme i vědomostní soutěž „Za poznáním Českého Švýcarska“. Zástupce Správy Národního parku se pravidelně účastní práce v porotách soutěží organizovaných ČSOP Tilia (regionální i celostátní kola ekologické olympiády, Indiánské stezky, soutěže Zelená stezka-zlatý list). Společně také připravujeme akce pro veřejnost, kterými si připomínáme významné dny ochrany přírody, např. soutěžní odpoledne v rámci oslav Dne Země, úkli-

dovou brigádu Uklidme svět, sázení stromků v rámci oslav Dne stromů atd.

Řadu společných aktivit realizujeme na terénní základně ČSOP v Krásném Buku. Vedle některých soutěží a akcí pro veřejnost to např. v loňském roce bylo vytvoření lesnické expozice. V letošním roce jsme s polečnou s ČSOP Tilia a oddělením Ranger připravili v okolí základny naučnou stezku zaměřenou na poznávání stromů a lesních i nelesních ekosystémů. Naší snahou je také využít existující zázemí (terénní základna, blízkost Národního parku) pro realizaci jedno- i vícedenních terénních ekovýchovných programů pro žáky všech typů škol. Každé jaro například tráví na základně týdenní praxi studenti střední školy Schola Humanitas z Litvínova, pro něž připravují program pracovníci oddělení veřejných vztahů a oddělení výzkumu a ochrany přírody.

Spolupráce ČSOP Tilia a Správy NP je zkrátka slibně „rozjetá“ (a to ještě nebyly zdaleka zmíněny všechny oblasti spolupráce) a jsou vytvořeny předpoklady pro to, aby se i nadále rozvíjela, a stala se tak názorným příkladem spolupráce státní a nevládní organizace zabývající se ochranou přírody.

Richard Nagel

Národní finále ekologické olympiády.

Den Země v Krásné Lípě - ukázka ruční výroby papíru.

„Skalníci“ aneb Péče o skály na území

„Kdo nemá pochopení pro kámen,
neví mnoho o kráse světa.“ K. Čapek

Na modelování krajiny a na vzniku široké škály forem skalního reliéfu charakteristických pro Národní park České Švýcarsko se podílela řada přírodních dějů. Náleží k nim zejména procesy eroze a zvětrávání pískovcových hornin, které působí i v současnosti. Jde o přirozené pokračování geologického vývoje této oblasti. Kromě výše zmíněných jevů dochází také ke gravitačním - svahovým pohybům, zejména ke skalnímu řízení. Hlavní příčinou nestability skal v této oblasti je predispozice geologickou stavbou, ale také morfologické poměry i vliv klimatických změn. V loňském roce například došlo v době tání sněhové pokrývky k velkému skalnímu řízení ve Ferdinandově soutěsce u Všemil. Ze strmého pravobřežního svahu se zřítily velká skalní věž (o celkovém objemu 250 m³ - tj. 500 tun) až do koryta řeky Kamenice. Obrovská síla padajících bloků byla doložena množstvím vyvrácených a zpřerážených vzrostlých smrků. Tato lokalita se naštěstí nachází v neosídlené a málo navštěvované oblasti. Správa Národního parku eviduje i několik dalších relativně

čerstvých skalních řízení, např. u Dolského mlýna nebo u Zadních Jetřichovic. Jejich objemy však zdaleka nedosahovaly tohoto případu od Všemil.

Pískovcové skalní masivy se však nacházejí i v turjsticky atraktivních oblastech, a mohou tak představovat možné riziko pro každého návštěvníka Národního parku. V souvislosti s vyhlášením stavu nebezpečí a dlouhodobými sanacemi v obci Hřensko v průběhu loňského roku zahájilo činnost tzv. Oddělení geologie - skalní četa. Formálně bylo toto oddělení zřízeno v rámci Správy NP České Švýcarsko na základě usnesení vlády ČR č. 746 ze dne 31.7. 2002. Toto oddělení však fakticky pracovalo ve složení tří osob už od měsíce května roku 2002. Od listopadu téhož roku byli na základě výběrového řízení přijati další dva zaměstnanci, čímž bylo plně obsazeno všech pět personálních míst - tj. vedoucí a čtyři terénní pracovníci - zkušení horolezci, kterým dnes už nikdo neřekne jinak než „skalníci“.

Náplň práce a hlavní cíle

Hlavní náplň práce skalní čety je provádění, vyhodnocování a archivace geologické dokumentace, měření a výzkum.

Toto oddělení zabezpečuje především monitorování stability skalních objektů na celém území Národního parku a zejména v obci Hřensko, kde hrozí největší nebezpečí ohrožení lidských životů, zdraví či majetku. Současně provádí systematické osazování novými měřicími body v dalších potenciálně rizikovějších oblastech, zejména místech se soustředěným turistickým ruchem. Zajišťuje běžnou údržbu skalních a lesních svahů nad sídelními oblastmi, značenými cestami, veřejnými a místními komunikacemi či v okolí významných a hojně navštěvovaných míst. V neposlední řadě vypomáhá rovněž s lesnickými pracemi ve výškách (sběr semen z vysokých stromů, řez vysokých stromů a odstraňování náletů nežádoucích dřevin ve skalních stěnách).

Cílem tohoto nového oddělení se stala snaha minimalizovat nebezpečí vyplývajícího z nekontrolovaných svahových pohybů - konkrétně skalního řízení na území NP České Švýcarsko. Data získaná z kontrolního sledování potenciálně nestabilních objektů umožňují s předstihem rozpoznat nástup závěrečné fáze přípravy skalního řízení. Rovněž poskytují možnost přímo ověřit způsoby porušování pískovce a lépe odhadnout poměry v nepřístupném skalním masivu a následně navrhnout preventivní opatření i eventuální zabezpečení rizikových skalních útvarů (formou drobných sanací či odstranění nestabilních horninových bloků menší velikosti).

Necelý rok činnosti - trocha statistiky

● V obci Hřensko byla Správou NP České Švýcarsko odkoupena nemovitost č.p. 89, ve které je plánováno zřízení detašovaného pracoviště terénních pracovníků odd. geologie - skalní čety. Ti by si zde postupně měli vytvořit zázemí pro svou činnost - tj. kancelář se základním vybavením, dílnu a sklad materiálu. V současné době probíhá rekonstrukce objektu, termín dokončení stavebních prací je stanoven do prvního čtvrtletí roku 2003.

● Během loňského roku skalní četa postupně převzala od pracovníků společnosti IG-Ateliér stávající systém monitorovacích bodů vybudovaný ve Hřensku -

Monitoring sanovaného skalního masivu nad free-shopem v obci Hřensko

Národního parku České Švýcarsko

jedná se o rizikové skalní bloky a masivy na pravém břehu řeky Kamenice a pravém břehu Labe až ke státní hranici. Tyto lokality (celkem 43 objektů s celkovým počtem 137 měřících bodů) jsou ručně přeměřovány v pravidelném 14-ti denním intervalu. Ve stejném roce proběhlo rovněž průběžné seznámení skaláků s provozem tohoto měřícího systému, zpracováním dat i jejich interpretací.

● Přímo v obci Hřensko koncem měsíce srpna zřídili skalníci 13 nových měřících bodů nad objektem pana Burdy, které se monitorovaly 3x týdně. Na základě získaných hodnot se v současné době snížila frekvence měření na této lokalitě a monitoruje se pouze 1x za týden. V zóně vymezené hotelem Klepáč a hotelem Praha byly vytipovány další potenciálně nebezpečné skalní objekty a byla zde prozatím zřízena čtyři nová měření.

● Dále byl vybudován a zprovozněn automatický monitorovací systém (tzn. snímače deformací skal s automatickým ukládáním dat a náklonoměry) na vybraných lokalitách v Národním parku - např. v soutěskách řeky Kamenice, podél Gabrieliny stezky, na Pravčické bráně, v obci Jetřichovice, v Kyjovském údolí apod. a taktéž probíhá zaškolení členů skalní čety k obsluze a údržbě těchto zařízení, způsobu odečítání a zpracování získaných dat.

● Od listopadu roku 2002 až do dnešních dnů se skalníci podílí rovněž na monitorování sanovaného skalního objektu v obci Hřensko u hraničního přechodu (nad „free-shopem“, č.p. 87).

Díky tomu, že se skalníci cítí ve výškách jako doma, jsou jejich horolezecké zkušenosti využívány i k jiným úkolům, které tak úplně nesouvisí s jejich hlavní pracovní náplní. V červenci loňského roku například prováděla skalní četa výřez borovice vejmutovky na skalních stěnách v obci Jetřichovice a Hřensko. Také vypomáhala lesní správě s kácením suchých stromů, které hrozily pádem do prostoru Obere Schleuse (provoz lodiček na německé straně říčky Křinice) a v měsíci září zase se sběrem jedlových šišek. Před několika týdny pomohli skalníci

strážní službě s opravou hnízda čápa černého a také s odstraněním nebezpečného suchého smrku tentokrát nad benzínovou pumpou ve Hřensku.

Slovo závěrem....

Skalní řízení je přirozeným přírodním dějem, kterému nelze zabránit a který může člověk ovlivnit jen minimálně. Přesto je v našich silách včas odhalit skryté riziko a omezit z něj vyplývající nebezpečí a to je také hlavní snahou i cílem nově zřízeného oddělení - skalní četa. Díky práci „skalníků“ bude možné eliminovat vznik situací spojených s ohrožením zdraví, životů a majetku občanů, a předejít tak negativním následkům řízení skal na celém území Národního parku.

Zuzana Vařilová

Akce pro dětskou ozdravovnu

Akce pro veřejnost - horolezení pro nejmenší

Poslední červencový den loňského roku proběhla v Jetřichovicích zajímavá, zatím neprověřená akce, ve spolupráci s dětskou ozdravovnou. Jednalo se o praktickou ukázkou horolezectví na pískovcových skalách pro děti ze čtvrtých a pátých ročníků základní školy. Za NP se akce zúčastnili Z. Vařilová, V. Sojka, P. Kočka, L. Zeman a S. Feigl, z ozdravovny přišlo asi třicet dětí v doprovodu paní ředitelky a dalších dvou výchovných pracovníků. Pro ukázkou byla vybrána skalní věž zvaná Malé Žluté cimbuří, která leží nedaleko turistické cesty a na vrchol vedou lehké výstupy. Nejprve jsme děti stručně seznámili s horolezectvím v pískovcových oblastech a s jeho specifickým charakterem, historií lezení a chováním v přírodním prostředí a samotném NP. Následovala ukázkou vybavení a materiálu pro horolezce a samotný výstup na vrchol skalní věže a sestup slaněním. Vyvrcholením pro děti byla pravděpodobně možnost vyzkoušet si vše na vlastní kůži. Vybrali jsme dva výstupy klasi-

fikace II. a III. stupně obtížnosti. Po počátečních rozpacích se utvořily pod nástupy obou cest fronty nedočkávkých zájemců dychtících po zdolání vrcholu a zapsání do vrcholové knihy. Zdálo se, že zástupy nemají konce. Dole jsme nestáčili děti navazovat do úvazků a na lana; další z nás nestíhali jistit a připravovat slanění. Každý si chtěl vyzkoušet pokud možno obě dvě cesty a někteří by rádi lezli i vícekrát. Zachránila nás paní ředitelka, která zavelela k ústupu, aby děti stihly včas dojít na oběd. Nikdo nečekal takový zájem z řad dětí, proto jsme se rozhodli pokračovat i v letech následujících v podobných akcích. Samozřejmě budeme přemýšlet o zlepšení organizace, abychom mohli dětem z různých koutů přiblížit tímto způsobem náš region a zpestřit jejich pobyt ve zdravotnickém zařízení. Prvním krokem k další spolupráci bylo věnování tří kusů dětských horolezeckých úvazků ozdravovně zprostředkované V. Sojkou.

Stanislav Feigl

Národní přírodní rezervace Růžák

V minulém čísle zpravodaje se věnoval Petr Kočka návštěvnosti Růžovského vrchu. Dnes se zaměříme na tuto dominantu Českého Švýcarska z hlediska jejího přírodního bohatství. **Růžovský vrch** neboli **Růžák** představuje se svou nadmořskou výškou 619 m nejvyšší bod národního parku České Švýcarsko a je též vyšší než všechny kopce Saského Švýcarska. V rámci celého Českosaského Švýcarska (Labských pískovců) jej převyšuje pouze Vysoký (Děčínský) Sněžník.

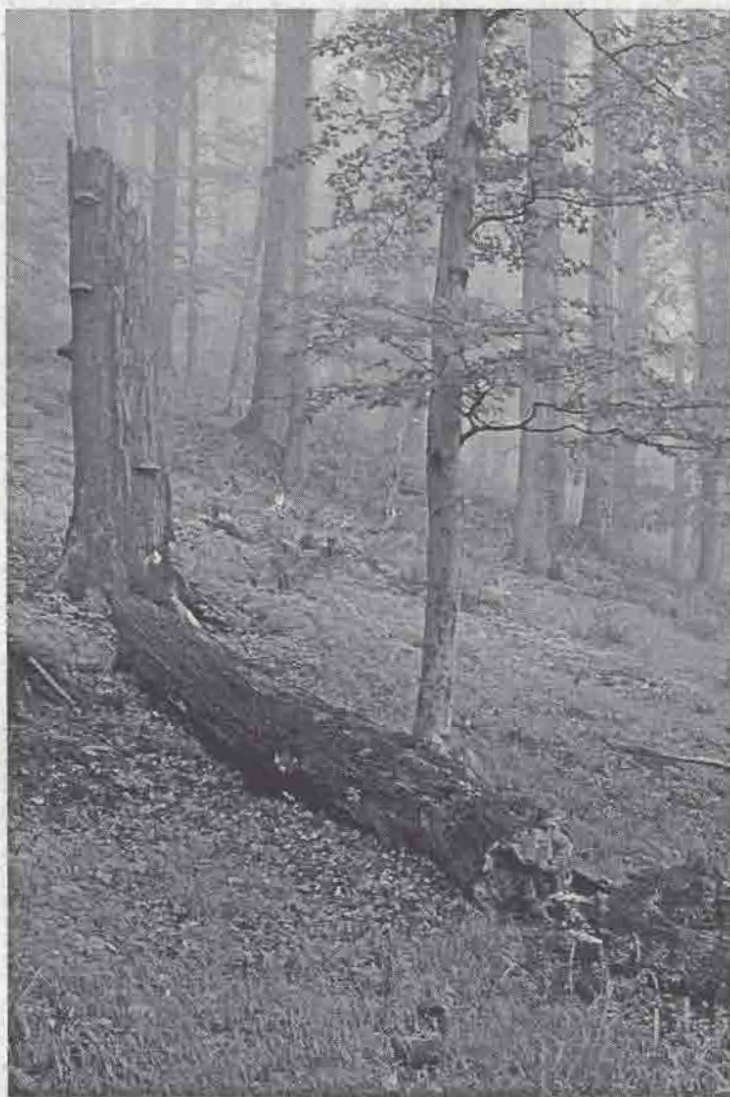
Výrazný kužel Růžáku vznikl v souvislosti s třetihorní sopečnou činností, která trvala mnoho milionů let. Vulkanická tělesa Českého středohoří, k nimž Růžák patří, vznikla v tzv. hlavní fázi třetihorní sopečné činnosti, která probíhala před 40 - 18 milióny lety. Růžák však nepředstavuje sopku v pravém slova smyslu, neboť vlastní vulkanické těleso, které dnes vidíme, představuje erozí vypreparovaný suk podpovrchového tělesa. To znamená, že původní výška sopečného tělesa byla podstatně vyšší a to co dnes z vulkánu zbylo, bylo původně překryto vrstvami křídových sedimentů, tj. pískovců. Tyto vyšší, tedy mladší vrstvy pískovců však byly postupnou erozí během kvartéru (čtvrtohor) sneseny, společně s horní částí vulkánu, čímž se na povrch dostalo původně podpovrchové vulkanické těleso. Jeho zbytky postupným rozpadem vytvořily kužel tvořený sutěmi po obvodu celého Růžáku. Stejným způsobem vznikla i naprostá většina charakteristických kuželů a homolí Českého středohoří. Třetihorní vyvřelina, kterou je Růžák budován, se jmenuje přesně **nefelinický bazanit** a patří mezi tzv. čedičové horniny, zjednodušeně, i když ne zcela

přesně, se většinou uvádí, že Růžák je budován čedičem neboli basaltem.

To, že současné vulkanické těleso bylo původně ponořeno do vrstev křídových sedimentů, dokazují velmi dobře zachovalé pískovcové skály, které můžeme nalézt na Růžáku zejména na jeho jižní straně, a to až ve výšce 500 m n. m. Tyto pískovcové vrstvy se zde zachovaly právě

úbočí v nadmořské výšce rovněž až 500 m n. m. - nejvyšší místo na státní hranici nedaleko Stříbrných stěn. Totéž v menší měřítku lze vidět např. i na Mlýnech, Vosím vrchu, Golišti nebo na Michelově vrchu u Jetřichovic, kde je navíc zajímavé to, že nejvyšší kóta těchto kopců je tvořena pískovcem a vulkanické těleso, díky němuž se zde zachovaly pískovcové vrstvy výše než v okolí, nedosahuje vrcholu.

Vraťme se však k Růžáku. Tato hora není významná jen jako krajinná dominant a solitérní vulkanický kužel vystupující až 300 m nad okolní pískovcovou tabuli. Růžák je také významnou **lokalitou přirozených lesů**, které se do značné míry blíží pralesu. Převážná část kopce je porostlá podhorskými (submontánními) květnatými bučinami a suťovými lesy. Bohatost těchto lesů, která je podmíněna čedičovým podkladem, je velmi nápadná v porovnání s chudou vegetací na pískovcích. To je dobře patrné, pokud jdeme na Růžák po žluté turistické stezce od Kamenické Stráně, kdy se náhle mění složení květeny, jakmile začneme stoupat na vlastní kužel hory v blízkosti bývalého lomu. Zvláště nápadný je jarní aspekt, ve kterém se uplatňují např. kyčelnice devítilistá (*Dentaria enneaphyllos*), kyčelnice cibulkonosná (*Dentaria bulbifera*), sasanka hajní (*Anemone nemorosa*), vzácně též

proto, že byly zpevněny na kontaktu s vulkanickým tělesem, kdežto v okolní krajině již byly dávno sneseny erozí a pískovcová tabule leží až o 200 m níže než tyto pískovcové skály na Růžáku. Podobný jev můžeme pozorovat též na úbočí Großer Winterbergu, nejvyšší vulkanické elevaci v Saském Švýcarsku, kde se zachovaly pískovce např. na jeho jihovýchodním

sasanka pryskyřníkovitá (*Anemone ranunculoides*), dále bažanka vytrvalá (*Mercurialis perennis*), lecha jarní (*Lathyrus vernus*), mařinka vonná (*Galium odoratum*), rozrazil horský (*Veronica montana*), plicník tmavý (*Pulmonaria obscura*), podbílek šupinatý (*Lathraea squamaria*), pitulník horský (*Galeobdolon montanum*), vzácně též dymnivka

bobovitá (*Corydalis intermedia*). Naopak v letním aspektu většinou převládají trávy, mezi nimiž dominuje strdivka jednokvětá (*Melica uniflora*), podle níž bývají tyto květnaté bučiny označovány jako strdivkové bučiny (*Melico-Fagetum*). Z dalších druhů trav jsou na Růžáku hojně kostřava lesní (*Festuca altissima*), ječmenka evropská (*Hordelymus europaeus*), pšeničko rozkladité (*Milium effusum*). Zajímavý je i výskyt kapradin. Vedle hojné kapradě samce (*Dryopteris filix-mas*) a hojné papratky samičí (*Athyrium filix-femina*) se zde vyskytuje též bukovník kapraďovitý (*Gymnocarpium dryopteris*), na vrcholových skalkách osladič obecný (*Polypodium vulgare*) a zcela vzácně se na Růžáku vyskytuje též kapradina laločnatá (*Polystichum aculeatum*) jako na jediném místě Labských pískovců.

Ve stromovém patře převládá na Růžáku buk lesní (*Fagus sylvatica*), na sutích se uplatňuje častěji javor klen (*Acer pseudoplatanus*), jilm hoský (*Ulmus glabra*), jako příměs též lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos*), lípa srdčitá (*Tilia cordata*), jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*) a javor mléč (*Acer platanoides*). Mnohé dospělé jilmy horské v minulých desetiletích odumřely v důsledku grafiózy (houbové onemocnění), jilm však na Růžáku stále hojně zmlazuje, přičemž mladé jilmy jsou proti onemocnění do určitého věku větší odolné.

Kromě pralesovité lesní vegetace jsou na Růžáku významné též otevřené sutě neboli tzv. kamenná moře. Nejrozsáhlejší jsou na jižním a západním úbočí, která jsou většinou téměř bez vegetace, zajímavější je suť na východním svahu, která je bohatá na mechorosty, roste zde např. zoubkočepka mechovitá (*Racomitrium lanuginosum*) či štěrbovka skalní (*Adreaea rupestris*). Na okrajích sutí roste též keř meruzalka alpská (*Ribes alpinum*), která se jinde v Labských pískovcích nevyskytuje.

Růžák je chráněn od roku 1973 jako státní přírodní rezervace, od roku 1992 jako národní přírodní rezervace, od roku 2000 se navíc stává součástí národního parku České Švýcarsko. Růžák tak patří mezi necennější území přírody České republiky.

Handrij Härtel

České Švýcarsko očima umělců

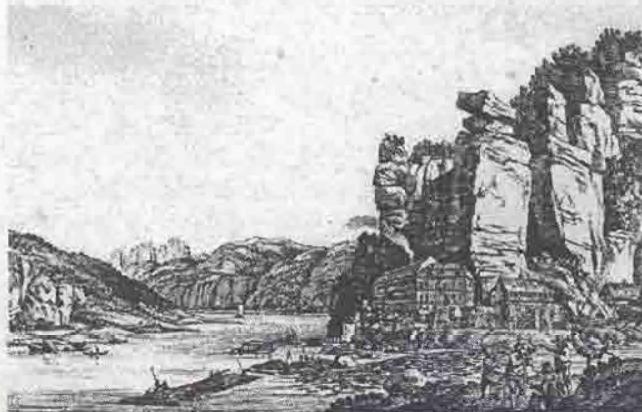
Adrian Ludwig Richter

Portrét A. L. Richtera, olejomalba 1836.

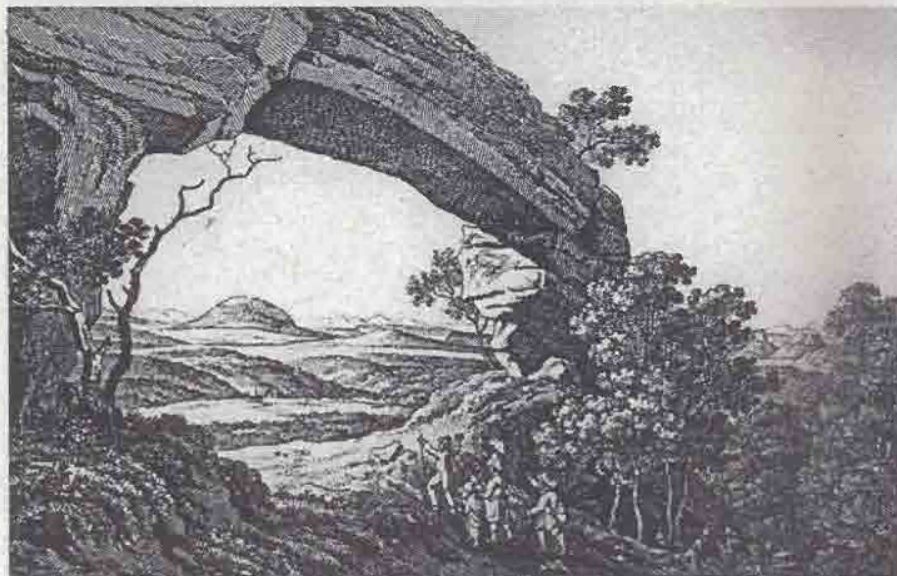
Významný saský grafik byl synem Carla Augusta Richtera, přítele profesora Adrianna Zingga. Od něj získal chlapec i křestní jméno Adrian, když mu byl umělec za kmotra. Nadání mladého chlapce, který vypomáhal otci v jeho grafické dílně, si povšimnul drážďanský knižní nakladatel Arnold a tak se již ve svých třinácti letech stal Adrian Ludwig Richter (1803-1884) spoluautorem alba vedut Sedmdesát pohledů na Drážďany a okolí. Kresby vznikaly při společných výletech nakladatele, chlapce a jeho otce Carla Augusta.

Díky úspěchu získal L. Richter stipendium na studium v Itálii. Později vytvořil řadu vedut pro turistickou literaturu i beletrii. Ke konci života se věnoval především žánrovým obrázkům a ilustracím. Stal se rovněž profesorem na Drážďanské umělecké akademii a vychoval řadu skvělých vedutistů, např. Eduarda Leonhardiho z Loschwitz, Paula Mohneho, Alberta Venuse či E. L. G. Friedricha. Své pětadesáté narozeniny oslavil Ludwig Richter ve Hřensku, kde byl ubytován s několika žáky v Herrnhau. Oslavy pak spočívaly ve společné tvorbě - kreslení oblíbeného mlýna v Suché Kamenici. Podobu

suchokamenického mlýna známe především díky grafikám Ludwiga Richtera. Zhruba deset let po oslavě umělcových narozenin mlýn vyhořel a již nikdy nebyl obnoven. -Net-

Hřensko a Pravčická brána, lepty z let 1818 a 1820.

SOUTĚŽE

Také v letošním roce připravila Správa Národního parku (ve spolupráci s dalšími organizacemi) pro zájemce o přírodu Českého Švýcarska několik soutěží, ve kterých mohou uplatnit své vědomosti nebo talent.

3. ročník vědomostní soutěže ZA POZNÁNÍM ČESKÉHO ŠVÝCARSKA

Téma: Ptáci Českého Švýcarska

Národní park České Švýcarsko se svými rozsáhlými lesy, hlubokými skalními roklemi a říčními soutěskami je místem jako stvořeným pro život řady druhů živočichů, od drobného hmyzu až třeba po rysa ostrovida nebo jelena. Zástupce živočišné říše najdeme prakticky všude: ve vodě, v půdě, lezou a běhají po zemi, po stromech a po skalách. Ve 3. ročníku vědomostní soutěže se ale podíváme za těmi, kteří ovládli oblohu. Vydáme se za ptačími obyvateli Národního parku. Je mezi nimi řada vzácných a chráněných druhů i jedinců, kteří nás zaujmou svým neobvyklým způsobem života.

Připravili jsme 10 otázek, v nichž se mohou zájemci o přírodu Českého Švýcarska dozvědět řadu zajímavostí o fascinujícím světě ptáků Národního parku.

Odpovědi na většinu otázek naleznou účastníci soutěže v propagačních materiálech vydaných Správou Národního parku, na internetových stránkách NP, v knížkách či časopisech o přírodě. Přejeme mnoho radosti z objevování nových informací o ptačích obyvatelích Národního parku. Na neúspěšnější řešitele čeká, jako každý rok, řada zajímavých cen, mezi nimiž nebudou chybět odměny, které do soutěže věnovala Česká společnost ornitologická, volná vstupenka na Pravčickou bránu apod.

Své odpovědi, prosím, označte jménem a příjmením, uveďte adresu bydliště, datum narození a zašlete nám je do 5. května 2003 na adresu:

Richard Nagel - Správa NP České Švýcarsko, Pražská 52, 407 46 Krásná Lípa nebo e-mailem na adresu:

r.nagel@npcs.cz. Obálku nebo e-mail označte viditelně heslem „VĚDOMOSTNÍ SOUTĚŽ“.

Otázky:

1) BUBNUJÍCÍ NÁPADNÍK

Když budete na procházce po lese dobře poslouchat, možná budete mít to štěstí a uslyšíte někde nad sebou v korunách stromů takové zvláštní bubnování. Je tak rychlé, že byste ani nevěřili, že to může dělat nějaký pták svým zobákem. A přece je to tak! A proč to dělá? Inu, snaží se tím bubnováním zaujmout samičku. Každý živočich má prostě jinou taktiku, jak přilákat svou vyvolenou, někdo se pyšní nádherným zbarvením a jiný třeba bubnuje...Náš bubník je zbarven černě, jen na hlavě má červenou čepičku. Kdo je to?

- a) strakapoud velký
- b) datlík tříprstý
- c) datel černý

2) VLÁDCE NOCI

Ve dne spí a v noci létá, ale netopýr to není. Loví zajíce i ptáky, ale liška to není. Houká, ale lokomotiva to není. Hnízdí na skalách, ale orel skalní to není. V lese se ho skoro všichni bojí, ale myslivec to není.

Ještě pořád netušíte? Je to naše největší sova. Tak teď už určitě víte, o kom je řeč.

- a) sovice sněžní
- b) výr velký
- c) kalous ušatý

3) NEOHROZENÝ POTÁPĚČ

Život kolem potoků a říček je v NP České Švýcarsko velmi bohatý. Vedle řady druhů rostlin a drobných živočichů tu žije samozřejmě i mnoho ptáků. Tak např. se zde můžete setkat s jedním hnědým zbarveným ptáčkem s bílou náprsenkou, který je o něco menší než kos. Čile poskakuje po kamenech v potoce a neohroženě se vrhá pod hladinu, kde loví svou kořist (larvy hmyzu apod.). Po návratu z vody se usadí na vrcholku kamene, chvíli pohupuje celým tělem a už se vrhá znovu pod hladinu. Je to:

- a) ledňáček říční
- b) skorec vodní
- c) střízlík obecný

4) KRÁL LESŮ

Lesy Českého Švýcarska obýval ještě před pár lety jeden statný ptačí druh. Borové lesy se spoustou brusinek a borůvek, jeho oblíbenou potravou, mu vyhovovaly. Je to však plachý tvor, a protože v Českém Švýcarsku přibývalo turistů (a také lovců) a ubývalo vhodných míst, král lesů musel ustoupit. Zbarven je nenápadně (samec černě, samice rezavě hnědě), ale může se pochlubit jinou ozdobou: na jaře samci roztahují svůj ocas do nádherného vějíře. V Národním parku se snažíme vrátit přírodu do původního stavu, a tak doufáme, že se nám snad jednou podaří vrátit do lesů i jejich krále. Víte, o koho jde?

- a) jeřábek lesní
- b) drop velký
- c) tetřev hlušec

5) LÉTAJÍCÍ DRAHOKAM

Tak tohoto ptáčka můžete v Národním parku vzácně vidět při procházce podél říček Kamenice a Křinice, ve kterých si hledá svou potravu - drobné rybky. Za potravou se vrhá do vody odvážným střemhlavým letem. Létá velice rychle, a proto se vám ho asi podaří spatřit jen na pár vteřin. Ale i tak vás určitě stačí zaujmout svým nádherným kovově modrým zbarvením hlavy a křídel a oranžovou náprsenkou. Kdo je ten „létající drahokam“?

- a) ledňáček říční
- b) vlha pestrá
- c) skorec vodní

6) PTAČÍ STÍHAČKA

Tento nejrychlejší dravec se do Národního parku vrátil v posledních deseti letech. Je tak rychlý, že svou kořist (holuby, kosi i jiné ptáky) loví výhradně ve vzduchu. Kdyby se za ní vrhal na zem, náraz v tak velké rychlosti by nepřežil. Hnízdí na nepřístupných skalách a jeho hnízda jsou v Národním parku přísně střežena. Znáte jeho jméno?

- a) orel skalní
- b) jestřáb lesní
- c) sokol stěhovavý

7) PLACHÝ DUCH LESA

V Národním parku hnízdí i jeden dost

SOUTĚŽE

velký, přesto obtížně pozorovatelný pták. Hnízdo z klacků si staví někde v klidu, daleko od lidí na vysokých stromech nebo skalách. Je to velmi plachý obyvatel lesa, a pokud se vám náhodou podaří ho zahlédnout, tak nejspíš brzy ráno nebo na večer u říček a potoků, kde si hledá potravu (ryby, žáby, slimáky). Tento druh s dlouhým červeným zobákem se jmenuje:

- čáp bílý
- čáp černý
- ibis skalní

8) ŠÍŠKOVÝ SPECIALISTA

Jsem si skoro jist, že tohoto ptáčka znáte pouze z obrázků. Většinu života totiž tráví vysoko v korunách smrků a borovic. A je to nesmírně zajímavý druh. Za prvé: na rozdíl od jiných ptačích druhů klidně snese vajíčka a vychová mláďata i uprostřed zimy, kdy dozrává jeho oblíbená potrava - semínka smrků a borovic; a za druhé: tato semínka „doluje“ ze šišek pomocí speciálního zobáku, jehož tvar dal tomuto druhu i jméno. O koho jde?

- tenkozobec opačný
- křivka obecná
- lžičák pestrý

9) PŘÍSTĚHOVALEC Z HOR

Lesy Národního parku obývá i jeden zajímavý ptačí druh, který se k nám rozšířil z okolních hor. Je o trochu menší než sojka, ale stejně plachý. Rád si pochutná na lískových oříšcích, smrkových semínkách, jeřabinách, ale i na hmyzu. Jeho peří má tmavohnědou barvu s bílými kapkovitými skvrnami. Tento přistěhovalec se jmenuje:

- perlička kroupená
- kroupenáč vytrvalý
- orešník kroupenatý

10) LÉTAJÍCÍ ČERNOKNĚŽNÍK

Patří k nejinteligentnějším ptačím druhům. V zajetí se dokonce naučí velmi dobře napodobovat lidský hlas. Je to velký, černě zbarvený pták s mohutnou hlavou a zobákem. U nás v Národním parku si staví hnízda na skalách. A hnízdit začíná již velmi brzy - v únoru. To proto, že začátkem jara, kdy se klubou mláďata, je v lese dostatek jeho oblíbené potravy

- mršin zvířat, která nepřežila zimu. Je to druh, který tvoří rodičovské páry na celý život. Jmenuje se:

- krkavec velký
- havran polní
- kavka obecná

4. ročník výtvarné a fotografické soutěže NÁŠ NÁRODNÍ PARK ČESKÉ ŠVÝCARSKO

Téma fotografické části: **Pravčická brána - brána do Českého Švýcarska**

Kategorie:

- do 23 let
- nad 23 let

Velikost fotografií: od rozměru 9 x 13 do velikosti A3

Zvláštní ceny: cena ředitele NP a cena za nejlepší námět

Téma výtvarné části: **Zvířata a jejich mláďata**

Kategorie:

- do 6 let
- 7 - 11 let
- 12 - 15 let
- 16 - 19 let

Zvláštní kategorie:

- kolektivní dílo (dva a více autoři)
- neobvyklá technika

Na každé práci, prosím, uveďte: název díla, jméno a příjmení, bydliště a datum

narození (neúplně označené práce budou vyřazeny ze soutěže).

Uzávěrka soutěže: 31. října 2003

Kontakt: vrtilkova@ceskesvycarsko.cz, 412 354 048

Pořadatel: České Švýcarsko, o. p. s., Správa Národního parku České Švýcarsko, ČSOP Tilia

Putovní výstava 3. ročníku výtvarné a fotografické soutěže

Správa CHKO Labské pískovce, Děčín
20. 3. - 18. 4. 2003

Městská knihovna Varnsdorf
19. 4. - 30. 5. 2003

DDM Ústí nad Labem
1. 6. - 30. 6. 2003

O dalším umístění výstavy se zájemci dozví na internetových stránkách Správy NP (www.npcs.cz) a Obecně prospěšné společnosti České Švýcarsko (www.ceskesvycarsko.cz).

Kontakt: r.nagel@npcs.cz, 412 354 048

Pořadatel: Správa Národního parku České Švýcarsko

Jarmila Vrtílková (České Švýcarsko o. p. s.) a Richard Nagel

Ilustrační foto: V. Sojka

Zaniklé památky

Sloup Nejsvětější Trojice v Brtníkách

Obec Brtníky byla působením náboženského bratrstva Nejsvětější Trojice nábožensky orientována především k úctě Trojjediného Boha. Přestože hlavním cílem snah konfraternity bylo vykupování křesťanských zajatců, věnovali se členové bratrstva i řadě dalších bohubých aktivit. Kromě obvyklých činností jakými byly např. zádušní mše, zbožná procese atp., stáli trinitáři i u zrodu řady památek ve svém okolí. Nejkrásnějším „dědictvím“, které po nich zbylo, je Trojičná kaple (zvaná též *Fünflindenkapelle*) mezi Mikulášovicemi a Brtníky, dílo lipovského stavitele Zachariase Hoffmanna. Ale duchovní orientace prastarého bratrstva měla beze sporu vliv i na vznik **trojičného sloupu** u domu čp. 78 přímo v obci Brtníky. Roku 1774 jej nechal postavit Matthias Rößler. Kamenná pyramida trojúhelníkového půdorysu byla ozdobena reliéfy dvou párů andělčích hlaviček. Na vrcholu stála socha Nejsvětější Trojice, ve spodní části obelisku byly osazeny sochy sv. Jana Nepomuckého (ochránce proti povodním a pomluvám) a sv. Floriána (ochránce před požáry). Na podstavci sloupu byl v zrcadle nápis (v překladu):

1774.

K uctění Nejsvětější Trojice nechali tuto sochu zříditi cestovatel obchodník Matthias Rößler se svou matkou Marií Annou Rößlerovou.

Fundátoři se zavázali reverzem za sebe a své dědice, že budou nad dobrým stavem památky držet patronát, za což měla být za ně každoročně odsloužena tichá mše svatá.

Náboženská bratrstva vzala svůj konec s dekretem císaře Josefa II. roku 1783. Vztah k památkám, zřízeným „našimi předchůdci“ po roce 1945. Dnes z výpravného sloupu zbyla jen část soklu s andělčímí hlavičkami a snad i torzo sochy Floriána, druhotně přenesené k čp. 129.

-Net-

Naše „ópéeska“ aneb Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko

OPS ČESKÉ ŠVÝCARSKO

Oslavte spolu s námi den národních parků

24. května slaví snad všechny národní parky na starém kontinentě **Evropský den národních parků**. Mezi oslavenci nechybí ani Národní park České Švýcarsko, ve kterém oslavy začnou již o den dříve, tedy 23. května od 10 hodin.

Hlavním bodem oslav dne národních parků, který byl vyhlášen Federací národních parků v roce 1999, je slavnostní otevření v pořadí druhého **informačního střediska** zvaného **Saula**. Původně německý název označuje nově zrekonstruovanou hájenu, již najdeme při odbočce na Tokaň ze silnice vedoucí mezi Chřibskou a Doubicemi. Nové informační středisko bude nabízet kromě informačních služeb též široký sortiment map a průvodců, základní občerstvení a v neposlední

řadě jednoduchou expozici věnovanou historii osídlení Českého Švýcarska. Provozovatelem střediska bude, jako v případě informačního střediska v Krásné Lípě, obecně prospěšná společnost České Švýcarsko.

Na slavnostní otevření naváže neméně významná událost pro region Českého Švýcarska, již bude oficiální prezentace nových webových stránek www.ceskesvycarsko.cz. V atraktivní grafické úpravě naleznou návštěvníci i obyvatelé regionu informace o turistických cílech, akcích pro veřejnost, možnostech ubytování, sportovištích i kulturních zařízeních a samozřejmě též o aktivitách obecně prospěšné společnosti. Velkým lákadlem bude i prodejní fotogalerie sestavená z fotografií V. Sojky a Z. Patzelt. Internetové stránky vznikly díky podpoře programu Phare CBC a MA 21.

Den národních parků v Českém Švýcarsku začíná 23. května v 10 hodin u hájenky Saula. **Marek Mráz**

Torzo trojičného sloupu a sochy svatého Floriána v Brtníkách.

Správa NP České Švýcarsko se zapojila do česko-německého projektu zaměřeného na komunikaci a ekologickou výchovu

Setkání v NP Podyjí - prohlídka informačního systému.

Již od února loňského roku probíhá v českých, německých a rakouských příhraničních velkoplošných chráněných územích projekt „Komunikace a ekologická výchova v českých a německých národních parcích a chráněných krajinných oblastech“. Tohoto projektu, finančně podpořeného Česko-německým fondem budoucnosti a Spolkovou nadací pro životní prostředí (DBU), se účastní i Správa NP České Švýcarsko.

Cílem projektu je vedle výměny zkušeností v oblasti ekologické výchovy také realizace vybraných modelových přeshraničních projektů. Dalším důležitým výstupem bude zpracování koncepcí ekologické výchovy (dnes se již spíše užívá přesnější termín „environmentální výchova, vzdělávání a osvěta“, zkráceně EVVO) zúčastněných chráněných území.

Správa NP České Švýcarsko se zapojila hned do několika aktivit v rámci tohoto projektu. Především jde o projekt mezinárodního česko-německého tábora mládeže, který by měl proběhnout na přelomu července a srpna tohoto roku. Tímto táborem se pokusíme navázat na myšlenku pravidelných mezinárodních setkání mladých ochránců přírody, kterou formulovali již v roce 1997 zástupci Ná-

rodního parku Saské Švýcarsko, NP Bavorský les, NP Šumava a CHKO Labské pískovce. Od té doby proběhly dva mezinárodní tábory, ovšem pouze v německých národních parcích. Na přípravě prvního tábora v České republice spolupracuje Správa NP České Švýcarsko jako hostitelská organizace s dalšími institucemi (Správy CHKO Labské pískovce, NP Saské Švýcarsko, NP Šumava, NP Bavorský les, ČSOP Tilia). Všichni, kteří

se na přípravě tábora podílejí, společně věří, že se tábor podaří úspěšně realizovat, především ke spokojenosti mladých účastníků z České republiky a Spolkové republiky Německo.

Součástí česko-německého projektu jsou i pravidelná několikadenní pracovní setkání. Zatím poslední proběhlo v březnu v Národním parku Podyjí. Hlavním tématem byla komunikace s veřejností v chráněných územích a zpracování koncepcí EVVO. Komunikace jako efektivní nástroj ochrany přírody je na západ od naší státní hranice brána už dávno jako samozřejmost. V našich zeměpisných šířkách jsme zatím ve fázi „prvních vlaštovek“ (jednou z nich je i projekt Správy NPČŠ „Kácet nebo nahrazovat?“), které však nade vši pochybnost ukazují, že komunikovat s veřejností v chráněných územích o řadě problémů je nejenom možné, ale hlavně prospěšné.

Dodejme, že nejde o projekt, jehož jediným výstupem je účast na několika seminářích a vyslechnutí stále se opakujících přednášek a referátů. Jde hlavně o realizaci konkrétních aktivit v rámci modelových projektů, výměnu zkušeností s dalšími účastníky a seznámení se s moderními trendy ochrany přírody. Takové a podobné projekty mají určitě smysl pro všechny pracovníky správ chráněných území. A nejen pro ně. **Richard Nagel**

Prohlídka návštěvnického střediska NP Podyjí v Čížově.

Najděte zvířata a rostliny v tajenkách

Osmisměrka s obrázkem

Slova k vyškrtání:

chata, lipan,
lopuch, pasta,
pata, prut, rok,
sad, slota, smrk..

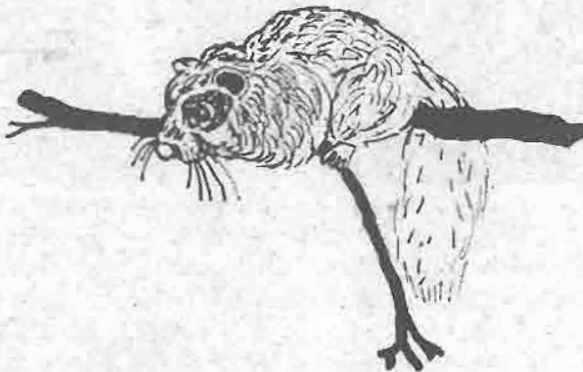
Tajenka: velký
(viz kresbu)

S	L	O	P	U	CH
L	L	P	A	T	A
I	P	O	S	L	T
P	R	U	T	A	A
A	O	CH	A	A	D
N	K	S	M	R	K

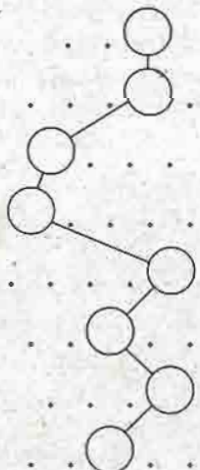
Doplňovačka

odjet dolů
usušená tráva
surovina pro výrobu piva
prasečí mládě
asi

S			
S			
S			
S			
S			

Doplňovačka

zvíře, které chodí pozpátku
vzácná ryba
noční pták
štíhlý, listnatý strom
řeka, protékající Hřenskem
člověk, který koval koně
velký potok
cizí strom

Křížovka

Doplň slova:

host, krahujec,
doba, otava, před,
roh, topol.

Tajenka má směr
shora dolů.

Pro děti připravila Katka Steinová

(Tajenky: pích, jelen, koshval, kostřava)

České Švýcarsko - zpravodaj Správy Národního parku České Švýcarsko, ročník 2, číslo 1/2003, č. reg.: MK ČR E 13314.
Vydává: Správa Národního parku České Švýcarsko, Pražská 52, 407 46 Krásná Lípa, tel./fax: +420-412 354 055. Redakce:
Nataša Belisová. Spolupráce: Handrij Härtel, Marek Mráz, Zdeněk Patzelt, Václav Sojka. Grafická úprava: Pavel Panenka,
Fügnerova 12, Děčín, e-mail: panenka@principdc.cz. Tisk: Delta Print, Říční 66, Děčín 32. Vyšlo v květnu 2003. Neprodejné.

Canon - generální sponzor národních parků